

FACULTAT
D'EDUCACIÓ, TRADUCCIÓ
I CIÈNCIES HUMANES

UVIC | UVIC·UCC

ANÀLISI DE LA RELACIÓ ENTRE FAMÍLIA I ESCOLA QUE AVANÇA CAP A LA INCLUSIÓ

Treball de Final de Grau de Mestre d'Educació Primària de la
Menció d'Educació Inclusiva i Atenció a la Diversitat

Núria Mundet Mola

4t curs en Grau d'Educació Primària

Tutora: Amàlia Susana Creus Quinteros

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya (Uvic-UCC)

Maig del 2021

Agraïments

Aquest treball no hauria estat possible sense el suport de les persones que m'han ajudat d'una manera o altra des de la primera fins a la darrera línia escrita d'aquest treball.

Vull començar agraint a l'escola per obrir-me les portes i col·laborar en el meu treball facilitant-me en tot moment el que necessitava. També vull donar les gràcies a la meva tutora de l'escola, la mestra de suport a la inclusió que durant la meva estança de pràctiques m'ha ajudat i facilitat la col·laboració amb els diferents membres de la comunitat educativa.

En segon lloc els meus agraïments són per l'Amàlia Creus perquè gràcies al seu acompanyament i a la constància del seu guiatge, he pogut presentar satisfactòriament aquest treball.

Finalment, no me n'oblido d'agrair a la meva família. Ells sempre m'han animat i donat suport per seguir endavant tot i les dificultats. És a ells a qui dedico aquest treball pel seu esforç en ajudar-me a créixer i a ser qui soc.

Resum

Els centres educatius han d'anar de la mà de les famílies dels infants. Una bona relació, i per tant, una bona participació entre ambdós agents educatius afavoreix l'aprenentatge i el desenvolupament dels nens i les nenes. Després indagar en el marc teòric sobre la relació entre família i escola a través de la història i les lleis educatives, entre altres, aquest treball vol ser una anàlisi de com és aquesta relació en un centre educatiu públic d'infantil i primària de Girona.

Paraules clau: Relació, participació, escola, família, estudi de cas

Abstract

Educational centers must go hand in hand with children's families. A good relationship, and thus a good participation between these two educational agents benefits the learning and development of children. After researching the theoretical framework on the relationship between families and schools through history and educational laws among others, this work is an analysis of what this relationship is like in a public educational center in Girona.

Keywords: Relationship, participation, school, family, case study

Resumen

Los centros educativos tienen que ir de la mano de las familias de los niños. Una buena relación, y por tanto, una buena participación entre ambos agentes educativos favorece el aprendizaje y el desarrollo de los niños y las niñas. Después de indagar en el marco teórico sobre la relación entre familia y escuela a través de la historia y las leyes educativas entre otros, este trabajo quiere ser un análisis de cómo es esta relación en un centro educativo público de infantil y primaria de Girona.

Palabras clave: Relación, participación, escuela, familia, estudio de caso

Sumari

Introducció	4
1.1. Presentació i justificació	5
Metodologia	7
2.1. Paradigma de treball	7
2.2. Mètode d'Investigació	7
2.3. Instruments de recollida de dades	8
2.3.1. Anàlisi de documents	8
2.3.2. Entrevista	8
2.3.3. Observació	10
2.4. Aspectes ètics	11
Marc Teòric	12
3.1. Etapes històriques per la relació família-escola	12
3.2. Lleis educatives	14
3.3. Relació família-escola	20
3.3.1. Concepte Família i Escola	20
3.3.2. Participació	21
3.3.3. Com augmentar la relació/participació	23
3.3.4. Com ha afectat la pandèmia	25
Escola Pública d'Infantil i Primària de Girona	27
4.1. Context d'Investigació	27
4.1.1. L'escola i els seus inicis	27
4.1.2. Objectius generals del centre	28
4.1.3. Organigrama del centre	29
4.1.4. Descripció del centre	29
5. Anàlisi de dades i resultats	30
5.1. Buidatge de dades	31
5.2. Anàlisi de dades	31
5.2.1. Eix I. Relació Família-Escola	31
5.2.2. Eix II. La relació família-escola en temps de pandèmia	34
5.3. Resultats de l'anàlisi	36
6. Conclusions	37
Referències bibliogràfiques	40
Annex A	44
A.1. Taula 3. Buidatge de dades, eix I (Relació Escola-Família)	44
A.2. Taula 4. Buidatge de dades, eix II (La relació família-escola en temps de pandèmia)	47
Annex B	50

1. Introducció

1.1. Presentació i justificació

Aquest treball de final de grau pretén indagar en la relació personal i professional que hi ha entre les famílies dels infants i una escola pública de Girona, tant el col·lectiu que hi treballa i en forma part com també dels espais del que disposa a partir d'una anàlisi detallada. En una escola que avança cap a la inclusió trobem dos agents educatius molt importants en el creixement educatiu de cada un dels infants, la família i l'escola.

Collet, Tort (2011) ens diuen que la relació entre famílies i escola va molt més enllà d'un bon vincle per gaudir d'una bona relació i comunicació entre les dues parts:

A partir de la vinculació d'escoles i famílies a través de estructures formals (consell escolar, AMPA...), s'ha anat prenent consciència de la importància que té establir vincles de qualitat entre docents i progenitors, no només en relació amb temes com el clima escolar, l'ambient d'aula, etc., tots ells molt importants, sinó també en relació directa amb el tema clau que ha d'abordar el sistema educatiu formal: l'èxit i el fracàs escolar dels infants i adolescents en les etapes obligatòries (p. 13).

Per tant, considero que per obtenir garanties d'èxit en l'etapa educativa de cada alumne és imprescindible que ambdós agents educatius tinguin una bona comunicació i relació entre ells, a la vegada que es respectin, es valorin i no es desautoritzin, és a dir, que vagin sempre agafats de la mà per poder acompanyar l'infant en el seu procés d'aprenentatge integral. Com a mestres és important que el pes educatiu no recaigui només en l'infant sinó que tinguem en compte que les famílies també han de formar part de l'aprenentatge dels seus fills i filles. D'aquesta manera podem aconseguir entre molts altres objectius, unes escoles inclusives de qualitat on tothom tingui accés.

És important per mi portar a terme aquest treball, ja que com a futura mestra, monitora i directora de lleure educatiu que soc, considero que les famílies tenen molt de potencial per mostrar i poden ser unes grans aliades en la millora del recorregut educatiu de cada fill o filla. Així doncs, fer aquest treball m'ajudarà a un futur pròxim a descobrir i aprendre a gestionar com ha de ser la relació amb les famílies dels infants, és a dir, com he d'actuar per facilitar a les famílies un bon aprenentatge per l'infant.

Aquest TFG també m'aporta coneixements necessaris, com són les estratègies per potenciar la relació entre l'escola i la família des d'una perspectiva del centre educatiu.

El treball s'estructura en cinc apartats. En el primer apartat es troba la introducció i justificació sobre el tema escollit, com també els objectius i la pregunta d'investigació. Al segon apartat hi ha la metodologia: una breu explicació de les eines i instruments que s'han fet servir per fer la investigació del treball. Al tercer apartat hi trobem el marc teòric, on s'esmenta com ha canviat la visió de la família envers l'escola, aprofundim en les lleis educatives i la participació de les famílies, en el concepte de família i en com afavorir un bon vincle a l'escola. També indaguem en com la pandèmia ha afectat la relació entre la família i l'escola. Al quart apartat hi trobem el context de la investigació, com diu el títol s'indaga en conèixer, en aquest cas el centre educatiu. Al cinquè apartat és on trobem l'anàlisi de dades i els resultats de la informació obtinguda. Al sisè apartat hi ha les conclusions, on responc la pregunta de recerca, explico el grau d'assoliment dels objectius i les perspectives de futur. Per anar acabant, al setè apartat es troba les referències bibliogràfiques, i per últim l'annex.

1.2. Pregunta d'investigació i objectius

La pregunta d'investigació que em plantejo en aquest treball és la següent: Com és la relació entre les famílies i una escola pública d'infantil i primària de Girona que avança cap a la inclusió?

Per tal de realitzar aquest treball m'he plantejat tres objectius generals:

- Conèixer les estratègies per dur a terme satisfactòriament la relació entre família i escola.
- Estudiar com la situació de la pandèmia està afectant la relació entre família i escola.
- Analitzar com és la relació entre família i escola a través de les diferents visions.

Aquest objectiu general el considero molt important i per aprofundir en la meua recerca hi vinculo dos objectius específics:

- Conèixer la relació família-escola a través de la visió de les famílies.
- Conèixer la relació famílies-escola a través de la visió del centre educatiu.

2. Metodologia

En aquest apartat es pretén explicar detalladament les diferents eines que utilitzo per portar a terme el treball. Primerament explico què és i quin paradigma utilitzo, com també el mètode científic i els autors que hi fan referència. Seguidament presento i explico les tècniques de recollida d'informació triades per portar-les a terme al treball.

2.1. Paradigma de treball

El paradigma que he triat per fer aquest treball és l'interpretatiu. Aquest paradigma té com a objectiu comprendre, aprofundir i interpretar el coneixement. He escollit el paradigma interpretatiu primerament perquè és qualitatiu i perquè el seu objectiu no és transformar la realitat ni portar a terme investigacions causa efecte, per això considero que s'adequa al meu treball.

2.2. Mètode d'Investigació

El mètode científic que s'adequa en el meu treball pràctic és l'estudi de cas que segons Yin (1989) és “una investigació empírica que investiga un fenomen contemporani en el seu context real, especialment quan els límits entre el fenomen i el context no són evidents” (p. 13). I Stake (1998) complementa la definició de l'estudi de cas de la següent manera, “es el estudio de la particularidad y de la complejidad de un caso singular, para llegar a comprender su actividad en circunstancias importantes” (p.11). L'estudi de cas em permet estudiar en profunditat i sense intervenir, la visió de la relació que hi ha entre les famílies dels infants i el centre educatiu, és a dir, Yin (1989) especifica l'ús que té “el cas d'estudi es fa servir quan s'estudien coses contemporànies que no pots manipular” i afegeix “una de les seves fortaleses és ser capaç de tenir en compte diferents tipus d'evidències com documentals, entrevistes, etc” (p.8).

En resum, aquest mètode té molta utilitat per veure la realitat de la relació entre les famílies i l'escola, i a la vegada poder observar i analitzar les dades abstretes. Així doncs, el cas que estudio consisteix a indagar com és la relació entre les famílies dels infants i una escola pública d'infantil i primària de Girona.

2.3. Instruments de recollida de dades

Els instruments de recollida de dades que faig servir per portar a terme el treball són tres: l'anàlisi de documents, les entrevistes i l'observació.

2.3.1. Anàlisi de documents

El primer instrument de recollida de dades que utilitzo és l'anàlisi de documents. L'objectiu principal d'aquesta tècnica, com diu López (2002) és, "Con esta técnica [...] lo que se pretende analizar, [...] las ideas expresadas en él, siendo el significado de las palabras, temas o frases lo que intenta cuantificarse (p.173). Aquest instrument m'ha servit per obtenir informació des del punt de vista de l'escola sobre la relació entre la família i l'escola.

Dels documents de l'escola, he analitzat les Normes d'Organització i Funcionament del Centre (NOFC), ja que aquest ens dona una visió dels drets i els deures tant de les famílies com del personal de l'escola. També explica com poden col·laborar i potenciar la relació, també revela alguna modificació organitzativa que afecta directament a la relació. Un altre document que he analitzat és el Pla d'Acollida i Integració del Centre (PAI), l'apartat de l'acollida de famílies, ja que informa del funcionament de totes les entrevistes mestra-família durant el curs, com també de les reunions de famílies i xerrades informatives. I per últim he analitzat el PEC (Projecte Educatiu de Centre), on he indagat en el projecte de l'escola, i en les funcions de l'escola com agent educatiu.

2.3.2. Entrevista

El segon instrument de recollida de dades que utilitzo són les entrevistes. García et al. (2006) les defineixen com, "es la técnica con la cual el investigador pretende obtener información de una forma oral y personalizada" (p. 6).

En la meva recerca les preguntes plantejades són semiestructurades que, segons Riba (2019), no arriben a tenir una planificació rígida com la de les estructurades. Es combinen respostes obertes amb respostes tancades. Així doncs, faig dues entrevistes per tenir una visió més precisa, àmplia i realista de la relació entre l'escola i la família. Les preguntes formulades per les diferents entrevistes parteixen dels objectius i els interessos a indagar del principi de la recerca.

La primera entrevista va destinada a l'AFA (Associació de Famílies d'Alumnes) de l'escola, més concretament a la Presidència d'aquesta associació (vegeu taula 1) amb la finalitat de concebre des del punt de vista de les famílies com és la relació amb l'escola, què millorarien de la relació, com la potencien i com ha canviat aquesta amb la pandèmia per la Covid-19.

Taula 1. Entrevista a la Presidència de l'AFA de l'escola

ENTREVISTA A - Presidència de l'AFA (Associació de Famílies d'Alumnes)
<ol style="list-style-type: none">
1. Quines tasques i projectes duen a terme des de l'AFA?
2. Considereu que l'escola és un centre que inclou i acull a tothom?
3. Com potencieu que les famílies entrin a formar part de l'AFA?
4. De quines estratègies compte l'escola per acostar-se a les famílies?
5. De quins mitjans disposa la família per participar de la vida escolar dels seus fills?
6. Com han canviat les estratègies que s'utilitzen des de l'escola per potenciar la relació família-escola amb la pandèmia?
7. Considereu que la pandèmia ha millorat o empitjorat la relació entre la família i l'escola?
8. Què milloraríeu de la relació actual que té el centre amb les famílies? Teniu algun projecte/idea?

Com es pot observar l'entrevista està formulada de nou preguntes. Les tres primeres preguntes van destinades a esbrinar el funcionament i analitzar la visió de l'AFA en la relació entre família i escola. Les dues preguntes següents van destinades a saber quins recursos i estratègies es fan servir en aquesta relació tant per les famílies com per l'escola. Les preguntes sis i set estan formulades per entendre com la pandèmia ha canviat la relació des de la visió de les famílies. I la darrera pregunta permet fer-se una idea de les propostes de les famílies per millorar la relació amb l'escola.

La segona entrevista està encarada a la mestra de suport a la inclusió i tutora de primària en cursos anteriors de l'escola (vegeu taula 2). La finalitat d'aquesta entrevista és comprendre des del punt de vista d'una mestra, de l'escola com és la relació amb les famílies, quines estratègies fan servir per acostar-s'hi, i com ha influït la pandèmia en la relació.

Taula 2. Entrevista a la mestra de suport a la inclusió

ENTREVISTA B - Mestra de suport a la inclusió de l'escola
<ol style="list-style-type: none">
1. Com és el dia a dia d'una mestra de suport a la inclusió?
2. Consideres que l'escola és un centre que inclou i acull a tothom?
3. Quines estratègies té l'escola per acostar-se a les famílies?
4. De quins mitjans disposa la família per participar de la vida escolar dels seus fills?
5. Com han canviat les estratègies que utilitzeu per potenciar la relació família-escola amb la pandèmia?
6. Consideres que la pandèmia ha millorat o empitjorat la relació entre la família i l'escola?
7. Com has viscut la desigualtat després de la pandèmia? Hi ha hagut un increment?
8. Què milloraries de la relació actual que té el centre amb les famílies? Teniu algun projecte/idea?
9. Quins reptes suposa la diversitat familiar que hi ha a l'escola a l'hora de tractar amb les famílies?

Com podem observar l'entrevista consta de nou preguntes. Les dues primeres preguntes es destinen a conèixer el dia a dia d'una professional en la inclusió per entendre quin paper hi té i com veu l'escola com a centre inclusiu. La tercera i quarta pregunta estan formulades per veure quins recursos i estratègies es fan servir en aquesta relació tant per les famílies com per l'escola. Les tres preguntes següents van destinades a conèixer com ha canviat la relació amb la pandèmia en tots els àmbits. La vuitena pregunta serveix per ser conscient de les millores que des de l'escola es podrien modificar per augmentar la relació entre l'escola i les famílies. I la darrera pregunta vol indagar en els reptes que suposa la diversitat familiar a l'hora de tractar-hi.

2.3.3. Observació

L'últim instrument de recollida de dades que faig servir és l'observació. Faig servir l'observació naturalista per dur a terme el treball, ja que tota la informació ha estat recopilada en el seu hàbitat natural, és a dir, a l'escola. Per recopilar tota la informació ho he fet a partir del registre sistemàtic, aprofitant el diari de camp de les meves pràctiques III que m'ha permès anotar dia a dia els successos destacats sobre la relació entre les famílies i l'escola. Així doncs, l'escenari d'on s'ha recopilat informació, és l'escola, i els actors que intervenen, en aquest

cas són molts, primer tot l'equip docent amb qui vaig fer una gran observació, ja que vaig tenir l'oportunitat de veure moltes maneres de fer i de pensar. També les famílies que veia a les entrades i sortides de l'escola, i en alguna reunió. I els recursos que l'escola oferia als mestres i a les famílies, i a totes les reunions de l'EAP.

2.4. Aspectes ètics

Primerament és important esmentar que per qüestions ètiques al treball s'ha mantingut l'anonimat tant de l'escola com dels col·laboradors d'acord amb la Llei orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals.

Tant l'escola com les persones que han participat en aquest treball, han estat informades sobre l'ús de la informació proporcionada, que és únicament per completar adequadament aquest treball. I per últim, remarcar que aquesta informació no serà utilitzada ni difosa en cap altre treball o estudi.

3. Marc Teòric

Al marc teòric esmentarem com a canviat la relació entre les famílies i l'escola, analitzarem el paper de les famílies a l'escola a través de les lleis educatives de l'Estat Espanyol des de la mort de Franco fins als nostres dies, per entendre com aquestes han anat construint els drets i els deures de les famílies dels infants. Seguidament, estudiarem com ha de ser la relació entre l'escola i la família, al mateix moment que investigarem per què hi ha d'haver una bona participació entre els agents educatius, i com ha de ser aquesta. Per acabar de complementar, ens endinsarem en com ha canviat la relació des de l'arribada de la pandèmia per la covid-19.

3.1. Etapes històriques per la relació família-escola

A continuació analitzarem com ha canviat la relació entre les famílies i l'escola durant el pas del temps. Per encetar el tema Calvo et al. (2016) ens explica, a grans trets com ha sigut aquesta evolució, ja que perquè una relació es vagi enfortint, les persones i els centres implicats han hagut d'anar evolucionant a molts nivells per adaptar-se als nous temps:

La sociedad y la escuela han evolucionado, pero no solo ellas, sino que la familia también ha sufrido cambios sustanciales: desde una configuración patriarcal o matriarcal a una familia nuclear; de una escasa participación hasta su papel activo y protagonista en la escuela y en las dinámicas internas y educativas relacionadas con sus hijos (p. 100).

En aquest punt, Redding (2002) explica que hi ha tres grans períodes històrics relacionats al desenvolupament econòmic que es vinculen a la relació família-escola i ens descriu el primer període, "En una primera fase –històricament típica de las sociedades agrícolas, pero también de algunas familias en todas las sociedades-, la familia vivía en un nivel de subsistencia que dependía del trabajo de sus hijos" (p. 29). En aquesta primera fase hi havia manca de participació per ambdues parts com ens diu Calvo et al. (2016) "En una primera etapa, la participación era escassa, y la familia y la escuela se mantenían alejadas" (p. 101). "En esta situación, las familias limitan el crecimiento personal de sus hijos, y la función de la escuela es liberarlos de sus familias e incrementar sus posibilidades de desarrollo" (Redding, 2002, p. 29). És a dir, l'escola era vista com una oportunitat per aprendre i alliberar l'infant perquè pogués tenir un creixement personal, però la família no creia que s'hi hagués d'involucrar. Segons Altarejos (2002) que l'escola es fes càrrec dels infants era, com ja hem dit, una oportunitat tan gran, ja que elles no se'n podien cuidar:

Històricament, la escola surge com a institució al servei dels fines familiars en relació amb l'educació, que se va estenent en la mesura en que creix el coneixement i se diversifiquen les ciències i sabers. Al no poder fer-se càrrec de la seva ensenyança, la família accepta l'ajuda de l'escola (p. 116).

En el segon gran període històric, Redding (2002) ens situa en l'època de l'economia industrial i ens diu que tant la família com l'escola busquen el benestar econòmic de l'infant, és a dir, que aprengui per tenir una bona feina i així, poder mantenir-se econòmicament tota la vida sense haver de dependre de ningú, "En la segona fase –típica de l'economia industrial–, els objectius de la família i de l'escola convergen, buscant ambdues institucions el benestar econòmic del nen en el llarg termini" (p. 29).

Més endavant, les famílies senten que són clients de l'escola, i que per tant, tenen dret a fer demandes per la millora de l'aprenentatge de l'infant, "En els anys 80 del segle passat, se passà per un període en el que la família se sentia client dels serveis educatius, el que les portà a exigir serveis per satisfer les seves necessitats des d'aquest punt de vista" (Calvo et al., 2016, p. 101). En aquesta tercera fase, vinculada després de la gran industrialització, Redding (2002) diu que, les famílies no poden assumir l'educació dels infants, ja que el món laboral no els hi permet i volen que l'escola prengui aquest paper i estigui a l'altura de les expectatives educatius de les famílies, "En la tercera fase –post-industrial–, els pares troben que les demandes que exigeix la cria dels nens competen amb les seves activitats d'adults, i esperen que les escoles cobreixin aquest buit" (p. 29). Calvo et al. (2016) ho complementa parlant de la participació de les famílies a l'escola per poder prendre decisions que millorin l'educació dels seus infants:

Se ha incrementat en els últims anys amb una participació activa en el procés educatiu, a través de pares interessats en la gestió dels centres, implicats en la presa de decisions i preocupats per l'educació dels seus fills. Nos trobem, des de la dècada dels 90, en una etapa de cooperació, participació i implicació, en la que els pares exerceixen el seu rol de pares (p. 101).

Cano i Casado (2015) resumeix les tres etapes d'una manera senzilla parlant de les modificacions més destacades:

Es cert que l'escola, en el passat, se ha manifestat més instructiva que educadora. És cert, també, que la família ha desempeñat rols més educatius que instructius. Sin embargo, l'evolució dels dos pilars institucionals ha modificat i enriquit les seves pràctiques escolars i familiars (p. 19).

Per acabar, la història ens diu que per les famílies, l'escola ha sigut i ha de continuar sent un refugi, una oportunitat pels infants per poder créixer i aprendre. L'escola és una ajuda per les famílies per ensenyar i transmetre tot el que ells no poden fer perquè, majoritàriament, el món laboral adult no els hi permet. Així doncs, l'educació dels infants és responsabilitat de moltes persones, però sobretot de dos agents educatius; la família i l'escola, i aquestes dues han de fer pinya com ens diu Rivas (2007):

Los padres y la escuela puedan aunar esfuerzos, ir al unísono en la educación y en formación integral del niño. Así, la participación supone el medio de canalización de la ayuda y de la colaboración entre el entorno familiar y escolar (p. 559).

3.2. Lleis educatives

En aquest apartat analitzarem llei educativa per llei educativa i veurem com ha anat evolucionat la implicació de les famílies en el sistema educatiu, ja que “uno de los objetivos más destacados de las políticas de algunos países occidentales en los últimos años ha sido la de implicar a las familias en la educación y contexto escolar” (Calvo et al., 2016, p. 100).

Així doncs, després de la mort del dictador Francisco Franco el 1975, set homes de partits polítics diferents, anomenats els *pares de la Constitució*, encarregats de redactar la Constitució Espanyola del 1978, entra molts articles, es consensua les noves bases de l'educació recollides a l'article 27. Pérez (2004) ens explica aquest article, on trobem les primeres pinzellades de la participació de les famílies als centres educatius:

A partir de l'elaboració de la Constitució de 1978 es varen formular els drets a la participació directa de tots els sectors socials implicats en el sistema educatiu, i es va deixar constància en l'article 27.2 que els pares havien d'intervenir en el control i la gestió dels centres sostinguts amb fons públics (p. 69).

Així doncs el primer article que recalquem de la Constitució Espanyola explicita que l'educació és un dret per tota la ciutadania: “Todos tienen el derecho a la educación. Se reconoce la libertad de enseñanza” (art. 27.1 CE). Això permet a tots els ciutadans, siguin del nivell socioeconòmic que siguin puguin accedir a l'educació. En el mateix article, Rivas i Ugarte (2014) ens parlen de la participació:

También en el artículo 27 de la Constitución Española [CE] (1978) se emplea por primera vez el término participación. Se distinguen dos niveles de participación: en el ámbito de la programación general de la enseñanza (art. 27, aptdo. 5) y en el ámbito de control y de gestión de los centros financiados con fondos públicos (art. 27, aptdo. 7) (p. 156).

Més endavant, i com s'acaba d'esmentar, la mateixa Constitució Espanyola, reconeix el dret de les famílies a participar de la gestió de l'escola pública, "Los profesores, los padres y, en su caso, los alumnos intervendrán en el control y gestión de todos los centros sostenidos por la Administración con fondos públicos, en los términos que la ley establezca" (art. 27.7 CE).

Així doncs, la Constitució Espanyola és la primera, de moltes lleis educatives sobre la participació de les famílies a l'escola que anirem indagant en les següents pàgines.

El 1980 surt una nova llei d'educació, la Ley Orgánica sobre el Estatuto de Centros Escolares (LOECE 5/1980) en mans del partit UCD (Unió de Centre Democràtic) d'ideologia centrista, presidida per Alfonso Suárez, president del govern espanyol. Aquesta nova llei educativa mai va entrar en vigor, ja que el PSOE (Partit Socialista Obrer Espanyol) la va recórrer al Tribunal Constitucional perquè segons ells no respectava ni l'esperit ni la lletra de la Constitució, qui li va donar la raó. Aquesta llei donava als pares la llibertat d'elecció del centre i de l'educació que s'ajustés a la seva ideologia a través de l'article 5.1:

Los padres y tutores tienen el derecho a elegir el tipo de educación que desean para sus hijos o pupilos y a que éstos reciban dentro del sistema educativo, la educación y la enseñanza conforme a sus convicciones filosóficas y religiosas, a cuyo efecto podran escoger al centro docente que mayor se acomoda a esas convicciones (art. 5.1 LOECE 5/1980, de 19 de juny).

En les següents pàgines anirem veient com cada partit polític intenta imposar les seves lleis educatives segons les seves ideologies.

El 1985, en mans del partit del PSOE (Partit Socialista Obrer Espanyol) presidit per Felipe Gonzalez Márquez i pel ministre d'educació Javier Solana, entra en vigor la Llei Orgànica del Dret a l'Educació (LODE 8/1985). Comas (2019) ens explica a grans trets les noves lleis que regulen la participació de les famílies, "S'impulsarà la participació de les famílies en les dues dimensions més rellevants: el dret a escollir centre i a decidir la formació religiosa i moral que volen els pares per als seus fills, d'una banda" (p. 98). Aquest primer punt que ens explica Comas, el trobem a l'article 4 de la LODE de la següent manera:

Els pares o tutors, en els termes que estableixin les disposicions legals, tenen dret: a) Que els seus fills o pupils rebin una educació d'acord amb les finalitats que estableixen la Constitució i aquesta Llei. b) A escollir un centre docent diferent dels creats pels poders públics. c) Que els seus fills o pupils rebin la formació religiosa i moral que estigui d'acord amb les seves pròpies conviccions (art. 4 LODE 8/1985, de 3 de juliol).

Pérez (2004) diu que la LODE compleix el principi de participació, "El compliment del principi de participació democràtica a través dels consells escolars d'àmbit estatal, autonòmic, local i

territorial” (p. 62). Comas (2019) ho complementa, “La LODE també garanteix la llibertat d’associació dels pares d’alumnes en l’àmbit educatiu donant el tret de sortida a la constitució de les primeres AMPAs” (p. 98). Així doncs, la LODE dona el vistiplau a la creació de les primeres AMPAs per a potenciar la participació de les famílies. A la mateixa línia Pérez (2004) afegeix, “Va atorgar als consells escolars caràcter executiu i decisor sobre aspectes importants de la comunitat educativa com, per exemple, l’elecció i la revocació del càrrec de director, l’aprovació de les programacions, dels pressuposts del centre, etc” (p. 70). És a dir, es pretenia garantir la participació de les famílies a l’escola donant-los veu i vot a través dels consells escolars i de les AMPAs, i com bé diu Rodríguez (2013) “Y el uso de las instalaciones del centro para el desarrollo de sus acciones” (p. 30). Aquesta llei és el primer pas per garantir la participació de les famílies dels infants als centres educatius.

El 1990 apareix una nova llei, la Llei d’Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE 1/1990) a càrrec del PSOE, i com a president Felipe González. Així doncs, Pérez (2004) ens presenta la llei explicant un dels objectius principals, augmentar la participació activa de totes les persones que formen la comunitat educativa, no només de les famílies:

Un dels principals objectius de la LOGSE, que és assegurar la qualitat de l’ensenyança. Una de les proposicions plantejades per assolir aquest objectiu és –entre d’altres- la participació activa de tots els subjectes de la comunitat educativa com a peces claus de l’organització dels centres (p. 71).

Comas (2019) recorda que aquesta llei, a part d’impulsar la participació de tota la comunitat educativa, també defensa i prioritza la participació activa de les famílies, “Estableix el principi de democràcia escolar i defensa la participació activa de les famílies en les escoles” (p. 99). Per últim la LOGSE no només parla de la participació, sinó que vol millorar la qualitat educativa amb altres estratègies:

La LOGSE también había aspirado a mejorar la calidad de la enseñanza, pero sin utilizar el concepto esfuerzo, sino, como expresa en su preámbulo, modernizando los centros, mejorando la consideración social de los docentes, y con la participación activa de todos los miembros de la comunidad educativa (Vázquez i Porto, 2020, p. 117).

Cinc anys més tard, el 1995 apareix una llei complementària a la LOGSE, la Llei Orgànica de la Participació, l’Avaluació i el Govern de Centres Docents (LOPEG 9/1995) que segons Comas (2019) “insisteix en la participació de les famílies en el funcionament dels centres docents a través de les seves associacions i que ha tingut molt poc recorregut en la seva aplicació pràctica” (p. 99). En paraules més clares de Pérez (2004), “fomenta i reforça la participació dels pares en el funcionament dels centres escolars a través de les seves associacions i regula la representació de les famílies en els consells escolars” (p. 71). És a

dir, aquesta llei complementa la llei anterior per reforçar i potenciar la participació de les famílies en l'àmbit escolar a través de les associacions.

El 2002, el Partit Popular presidit per José Maria Aznar, amb Pilar del Castillo com a Ministra d'Educació s'aprova una nova llei educativa, la Llei Orgànica de la Qualitat de l'Educació (LOCE 10/2002). Segons Rodríguez (2013) l'article 3 és més extensa i detallada:

se reconocen una serie de derechos a los padres: que sus hijos reciban una enseñanza de calidad, la libre elección de centro, la formación religiosa y moral de acuerdo a sus convicciones, estar informados del proceso de aprendizaje, a participar en la gestión de los centros sostenidos con fondos públicos y a ser oídos en la toma de decisiones que afecten a la orientación académica de sus hijos (p. 30).

Segons Comas (2019) la LOCE retalla competències, "que mai va entrar en vigor, amb una forta retallada de les competències dels consells escolars que passaven d'òrgans de decisió a òrgans de participació" (p. 99). La nova llei impulsada pel govern conservador, com ens diu Comas mai va entrar en vigor, i ho explica detalladament Vázquez i Porto (2020):

Tras las elecciones generales de marzo de 2004, que dieron la victoria al PSOE, se suspendió la entrada en vigor de la LOCE, estableciéndose un nuevo calendario de aplicación que nunca llegará a ser efectivo, pues se procedió a una nueva reforma de la legislación educativa (p. 117).

Tot i això, Rodríguez (2013) continua explicant les novetats més importants de la LOCE a través de l'article 3.b:

el reconocimiento de los padres como primeros responsables de la educación de sus hijos y que, por ello, les corresponde: adoptar las medidas necesarias en caso de dificultad para que sus hijos cursen los niveles obligatorios de la educación y asistan regularmente a clase; estimularles para que lleven a cabo las actividades de estudio que se les encomienden; conocer y apoyar la evolución de su proceso educativo, en colaboración con los profesores y los centros; respetar y hacer respetar las normas establecidas por el centro; y fomentar el respeto por todos los componentes de la comunidad educativa (p. 30).

A poc a poc, les lleis educatives van ampliant el dret de les famílies a participar de les decisions de l'escola dels seus fills i filles, així doncs, elles tenen veu i vot en alguns canvis que ha de prendre l'escola conjuntament amb les famílies.

El 2006, va entrar en vigor la Llei Orgànica d'Educació (LOE 2/2006) en mans del PSOE, com vicepresidenta del govern i ministra de presidència María Teresa Fernández de la Vega Sanz. Així doncs, la LOE va suposar un canvi molt gran tenint en compte la llei anterior:

La LOE supuso un cambio sustancial con respecto a la legislación anterior; cambio que quedó difuminado por el intensísimo debate político y social en torno a la materia de educación para la ciudadanía, considerada desde algunos sectores como partidista y adoctrinadora, y muy protestada en todo tipo de tribunas e incluso en concurridas manifestaciones públicas (Vázquez i Porto, 2020, p. 118).

Rodríguez (2013) ens diu que amb aquesta nova llei “vuelve a entrar en vigor el artículo 4 de la LOE pero con el texto del artículo 3 de la LOCE modificándolo y adaptándolo al nuevo lenguaje de género de la LOE” (p. 30). Així doncs la LOE deixa clar que perquè l'educació sigui de qualitat tota la comunitat educativa que la forma han de contribuir en la millora, i posa al capdavant les famílies dels infants:

El principi de l'esforç, que resulta indispensable per aconseguir una educació de qualitat, s'ha d'aplicar a tots els membres de la comunitat educativa. Cadascun d'ells hi ha de fer una contribució específica. Les famílies han de col·laborar estretament i s'han de comprometre amb el treball quotidià dels seus fills i amb la vida dels centres docents (LOE 2/2006, de 3 de maig).

Però no es queda aquí, també fa referència a la contribució de les mestres, les administracions i per últim, la societat:

Els centres i el professorat s'han d'esforçar per construir entorns d'aprenentatge rics, motivadors i exigents. Les administracions educatives han de facilitar a tots els components de la comunitat escolar el compliment de les seves funcions proporcionant-los els recursos que necessiten i reclamant-los alhora el seu compromís i esforç. La societat, en suma, ha de donar suport al sistema educatiu i crear un entorn favorable per a la formació personal al llarg de tota la vida. Només el compromís i l'esforç compartit permetran la consecució d'objectius tan ambiciosos (LOE 2/2006, de 3 de maig).

Així doncs com remarca la LOE, tots i totes som agents educatius i hem de contribuir en la millora educativa, en paraules de Vázquez i Porto (2020):

Recalca la importancia del esfuerzo para conseguir la calidad y la equidad educativas, pero del esfuerzo compartido, no solo del estudiante, sino también de las «familias, el profesorado, los centros docentes, las administraciones educativas y, en última instancia, de la sociedad en su conjunto, responsable última de la calidad del sistema educativo» (p. 117).

A Catalunya, com a comunitat autònoma, el 2009 s'aprova la Llei d'Educació de Catalunya (LEC 12/2009) gràcies a un pacte, el Pacte Nacional de l'Educació que hi participaven quatre grups parlamentaris. Comas (2019) resumeix la llei parlant de la participació de les famílies i les associacions com una part de la comunitat educativa importantíssima, “Fa una definició de comunitat educativa que integra les famílies i les associacions que les representen. Com

a novetat fonamental la LEC incorpora l'obligatorietat dels centres de redactar una carta de compromís que impliqui les famílies" (p. 99). Així doncs, des de Catalunya també es va moure fitxa per integrar una mica més les famílies dels infants i les associacions dins la comunitat educativa.

Per anar acabant, el 2013 amb un govern conservador del Partit Popular a càrrec del president del govern Mariano Rajoy apareix la Llei Orgànica per la Millora de la Qualitat Educativa (LOMCE 8/2013) amb una voluntat centralitzadora, coneguda com la Llei Wert. Aquesta llei va encendre molta polèmica com ens explica Vázquez i Porto (2020):

el anuncio complació a determinados sectores, pero enervó a otros, creando un clima convulso que convirtió la educación en caballo de batalla, con frecuentes huelgas de estudiantes y profesoras, y niveles de tensión inéditos en torno al cariz ideológico de los contenidos educativos y a los recortes económicos (p. 119).

Per Comas (2019) aquesta llei és un retrocés en l'educació tant en l'àmbit de participació i decisió de les famílies i les associacions com en l'àmbit de continguts:

suposa un pas enrere en molts àmbits educatius, i també respecte a la participació dels pares a l'escola: en buidar de competències els consells escolars marca un clar retrocés en la presa de decisions de les famílies a favor d'una direcció amb major capacitat decisòria (p. 100).

També ens parla d'una educació competitiva i lluny del model democràtic vist fins ara, sobretot en mans del PSOE, "la LOMCE aplica fil per randa els preceptes del model neoliberal, gerencialista en la gestió, marcat per la competitivitat i allunyat del model humanista i democràtic" (Comas, 2019, p. 100).

Per acabar, apareix l'última llei educativa que va entrar en vigor l'any passat 2020, la Llei Orgànica per la Millora de la Llei Orgànica d'Educació (LOMLOE 3/2020) amb un govern del PSOE, amb Pedro Sánchez com a president del govern, i amb Isabel Celaá com a ministra d'Educació. Aquesta llei vol recuperar l'esperit de la LOE adaptant-la als nous temps, i deixar enrere la LOMCE:

el Proyecto de Ley se hace eco de las numerosas críticas vertidas contra la LOMCE y se encamina a corregir aspectos «indeseados», recuperando el espíritu de la LOE con las modificaciones que impone el paso del tiempo y la adaptación a nuevas exigencias (Vázquez i Porto, 2020, p. 122).

Els pròxims anys vindran lleis educatives noves, i moltes de més o menys contundents en el paper de les famílies. Tot i això, com hem vist en aquest breu resum de les lleis des de la mort de Franco fins a l'actualitat, totes parlen de la família i de la comunitat educativa com

una eina més en l'educació dels infants, encara que n'hi ha que volen donar poder de decisió, i d'altres que només poder de participació.

3.3. Relació família-escola

En aquest apartat, volem entendre i analitzar a fons la relació família-escola, al mateix temps, parlem de la participació dels agents educatius, com potenciar-la, i de com la pandèmia per Covid-19 ha afectat aquesta relació, però primerament hem de conèixer el terme escola inclusiva per entendre la importància que té avui dia en aquesta relació. Què és una escola inclusiva? Què vol dir? Què ens aporta? Qui està implicat?

L'escola inclusiva és una eina fonamental per desenvolupar el tipus de societat que volem per als nostres fills al segle XXI, una societat compromesa amb l'excel·lència educativa i amb els drets humans i els principis democràtics que tenim com a objectiu comú (Comas, 2019, p. 77).

Calvo et al. (2016) va més enllà i relaciona l'escola inclusiva amb les relacions humanes:

Hablar de escuela inclusiva inevitablemente lleva consigo hablar de una relación activa y positiva entre todos los agentes involucrados en el proceso educativo, lo que implica diseñar juntos qué es lo mejor para el hijo y/o alumno y entre todos determinar qué educación se quiere y hacia dónde caminar (p. 100).

Últimament es parla molt d'escoles inclusives, però a què ens referim amb la paraula inclusió? Carbonell (2018) ens ho explica:

Parlem d'inclusió perquè, independentment dels seus problemes o dificultats, tots els alumnes són part de la societat i hi ha de tenir un paper. Com més aviat comencem a desenvolupar aquest concepte d'inclusió, tindran una major preparació per dur una vida dins de la comunitat. Les escoles inclusives han de fer un salt i passar de ser un espai només educatiu a un espai social (p. 63).

Així doncs tots els infants han de tenir una oportunitat per poder accedir a l'escola com un espai educatiu i social.

3.3.1. Concepte Família i Escola

Per poder aprofundir en la relació família-escola és important que, en termes generals, entenem a la perfecció els conceptes de família i escola, a la vegada que descobrim el rol que tenen. Cano i Casado (2015), descriu el concepte de família de la següent manera:

el concepto de familia, desde una perspectiva muy general, se refiere a un conjunto de personas unidas por lazos de herencia genética, consanguinidad, afectos, cuidado, apoyo y vivencias compartidas que, bajo la custodia de unos padres, se constituye en el eje generatriz de la Sociedad, cuyo rol trascendental supera la satisfacción de las necesidades básicas de sus integrantes, centrando su atención en la transmisión de una educación fundamentada en valores educativos y culturales (p. 17).

Per complementar, Torío (2004) diu, “La tarea de ser padres precisa de una seria y permanente formación aunque, paradójicamente, sea el único “trabajo” para el que no se exige ningún tipo de aprendizajes previos” (p. 40).

Des del mateix parer, Cano i Casado (2015) descriu el concepte d'escola:

Cuando hablamos de la escuela nos referimos a las instituciones públicas, concertadas y privadas, de Educación Infantil y Primaria, formalment organizadas, en las que, maestros, alumnos y padres, además de compartir y participar activamente de un currículo integrado y ajustado a los tiempos actuales, viven, en común-unidad (p. 18).

Rivas (2007) conclou els conceptes tant de família com d'escola buscant un punt en comú:

Si bien el fin que une idealment a ambos entornos es que tanto la familia como la escuela desean la formación integral del niño, el modo de llevar a cabo su papel y cómo se concreten estas tareas formativas van a ser diferentes, por la distinta naturaleza de ambos entornos (p. 560).

3.3.2. Participació

És imprescindible que perquè hi hagi una bona relació entre la família i l'escola, hi ha d'haver una participació per ambdues bandes que afavoreixi aquest tracte i ajudi a l'alumne en el seu creixement educatiu i social. Calvo et al. (2016) informa que per avançar cap a una escola inclusiva, s'ha d'augmentar la participació:

Avanzar hacia una escuela inclusiva, necesariamente nos lleva a aumentar la participación y colaboración de todos los miembros de la comunidad educativa y de las distintas administraciones, aportando cada cual lo mejor de sí: colaboración, compromiso, respeto, recursos, apoyos, información y formación (p. 104).

Torío (2004) explica quin és l'objectiu principal de la participació de la comunitat educativa:

El objetivo de la participación de los miembros de la comunidad educativa en la vida del centro es procurar la mejora de las condiciones del centro para hacer posible el desarrollo del alumno, su aprendizaje y su preparación para el desenvolvimiento y adaptación a la vida adulta (p. 48).

Rivas (2007) explica què implica la participació:

Participar implica que familia y escuela [...] trabajen codo a codo, en una relación que se ha definido como un sentido compartido del deber, respeto mutuo y deseo de negociación que incluye el compartir información, la responsabilidad y la toma de decisiones (p. 570).

Però no tot són flors i violes en la participació tant de l'escola com de la família, segons Altarejos (2002) "es indiscutible que la participación de los padres de familia en la escuela es escasísima; que el ejercicio de la democracia en el ámbito escolar, al menos, no ilusiona ni mueve de suyo a la acción participativa" (p. 114). Per complementar Torío (2004):

Estando muy claro el derecho de los padres a la participación, no lo està tanto en la asunción operativa en la vida de los centros escolares. Queda un largo trecho por recorrer en materia de participación de la comunidad educativa en su conjunto (p. 47).

Altarejos (2002) té una visió completament diferent, i ho expressa de la següent manera, "los padres de familia no pueden ni deben participar en la gestión de los medios de la escuela; esto corresponde a los profesores, a través del órgano establecido para la administración de los recursos materiales" (p. 118).

Així doncs com ja estem veient l'escola necessita la família i la família necessita l'escola:

La escuela necesita a la familia y ésta necesita a aquella, para poder llevar adelante las funciones y tareas que el momento presente exige. Esta implicación incluirá la corresponsabilidad en el logro de las metas educativas y la colaboración en los procesos instructivos escolares de los tres ámbitos básicos que conforman el proceso educativo: el ámbito familiar, el ámbito escolar y el ámbito social (Torío, 2004, p. 48).

És essencial per la participació que l'escola sigui flexible com diu Rivas i Ugarte (2014), "La participación de los padres en las decisiones escolares demanda una escuela flexible" (p. 157). Tanmateix és important que "quien tiene una responsabilidad, si la vive justa y plenamente, tiene la obligación de buscar los mejores medios para su cumplimiento." (Altarejos, 2002, p. 117). Per complementar aquest apartat, Calvo et al. (2016) ens afirma que:

La familia como cualquier otro agente tiene un papel clave en el desarrollo de los niños y jóvenes; nadie puede ni debe encargarse de su educación en exclusiva ni en solitario, todos deben analizar

y determinar cuál es su función en el proceso educativo, con el fin de contribuir al desarrollo integral del alumnado dando una respuesta educativa de calidad (p. 100).

Arribats aquest punt, les avaluacions dels infants i el seu rendiment també depenen de la bona o mala relació d'ambdós agents educatius com ens diu Redding (2002) “Los alumnos rinden más cuando padres y profesores comprenden sus expectativas mutuas y se mantienen en contacto para hablar sobre hábitos de aprendizaje, actitudes hacia el aprendizaje, interacciones sociales y progreso académico de los niños” (p. 21).

Per anar tancant el tema, Calvo et al. (2016) ens explica com és considerada la participació, però va més enllà, ens diu que el següent pas és definir el mecanisme per afavorir la participació:

Tanto a nivel nacional como internacional, la participación de los padres es considerada como un aspecto clave en la calidad educativa. El siguiente paso es definir y poner en marcha los mecanismos que favorezcan la participación no sólo de los padres sino de todos los agentes implicados en el proceso (p. 108).

Així doncs, hi ha diferents maneres de participació dins una escola, Rivas (2007) afirma que “se puede hablar de participación en varios sentidos: al formar parte de los órganos colegiados, al estar informado, hasta al realizar actividades en la misma escuela o en casa” (p. 569). En la mateixa línia, Calvo et al. (2016) destaca dues formes de participació, “La participación puede ser individual, principalmente asistiendo a reuniones y tutorías; y colectiva, a través de Asociaciones de Madres y Padres (AMPAS), en Escuelas de Padres, en la formación de los profesores o en asociaciones de vecinos” (p. 101).

3.3.3. Com augmentar la relació/participació

En aquest apartat ens plantegem quines eines i recursos podem portar a terme des d'ambdues parts per augmentar la relació, i per tant, a la vegada, per incrementar la participació de les famílies a l'escola, com ens diu Cano i Casado (2015), “La escuela y la familia, en ningún momento sustitutivas la una por la otra, tienen la responsabilidad de elaborar, conjuntamente, propuestas de actuación para el desarrollo de una mejor acción educativa total y de calidad” (p. 18).

Un dels recursos més coneguts i estesos és l'agenda escolar, on els infants apunten les tasques per fer a casa, com també informació important del curs escolar. També serveix com a recurs comunicatiu en la relació família-escola sobre l'infant (notes acadèmiques,

comportament...). Un altre recurs molt conegut són les entrevistes quasi sempre trimestrals entre la família i la mestra per intercanviar i valorar les qualificacions i el procés de l'infant. Tanmateix, també trobem l'AMPA o l'AFA, una mateixa associació impulsada per famílies, amb noms diferents segons l'escola però amb el mateix objectiu ser nexa entre família i escola, i participar de la vida escolar gestionant diferents recursos com són les extraescolars, el servei de menjador, el servei d'acollida dels matins...

Redding (2002) ens ajuda a completar la llista d'estratègies, aportant-ne de noves. Ell ens parla d'una forma d'entrevista escrita i continua a l'agenda de l'infant a tres bandes (família, escola i infant), on tothom pot escriure preguntes sobre el procés de l'infant en l'àmbit acadèmic, social... tant de casa com de l'escola.

Un altre recurs, en aquest cas complementari és que als informes d'avaluació no només sigui l'escola qui avaluï l'infant sinó que des de casa també es faci una valoració sobre el progrés de l'infant, com per exemple, si fa els deures amb ganes, si llegeix, quantes hores veu la televisió...

Ens parla també, dels diaris escolars que es publiquen periòdicament, on tant famílies com mestres hi poden escriure articles com donar consells a pares, mares o tutors legals per ajudar als infants a fer tasques escolars a casa, o bé quines activitats familiars els hi agradaria fer..., amb l'objectiu estimular la comunicació en ambdues direccions. Aprofitant el diari escolar, també es pot animar a les famílies a fer servir unes bústies de suggeriments de l'escola, i després publicar-los al diari de l'escola.

Una altra estratègia són les targetes de felicitació perquè els docents envín a les famílies notes de reconeixement per assoliments o conductes positives dels infants. Així doncs, també es poden distribuir targetes de felicitació en blanc perquè siguin les famílies qui feliciten els docents.

Redding (2002) continua completant la llista amb designar un temps determinat al dia per fer trobades entre famílies i mestres. Ens diu que hi ha algunes escoles que destinen 30 minuts cada matí abans de començar l'horari escolar a atendre les famílies que vulguin. Una altra estratègia per potenciar la relació entre la família i l'escola és col·locar un tauler amb anuncis específics per les famílies a l'entrada de l'escola perquè estigui abast de tothom per consultar notes de reunions de famílies, suggeriments per ajudar als infants a fer deures i/o tasques de l'escola a casa, informar tant d'activitats familiars com del calendari d'activitats. Com que a les famílies els hi agrada saber què fan els infants a l'aula, una altra idea és fer un informe setmanal per les famílies sobre les tasques destacades de la setmana. Doncs, aquest informe també pot incloure exemples d'alguna activitat per fer a casa família i infants relacionades amb el que estan aprenent a l'escola.

Així doncs hi ha moltes més maneres d'augmentar la relació entre l'escola i la família i totes són igual de bones si ajuden a una bona comunicació i entesa entre els dos agents educatius.

3.3.4. Com ha afectat la pandèmia

En aquest últim apartat del marc teòric analitzarem com la pandèmia per la Covid-19 ha afectat la relació entre les famílies i l'escola. Per encetar el tema, Vázquez i Porto (2020) es plantegen què ha fet l'escola per preparar-nos per una situació tan radical en mans de la següent reflexió:

Quando se presenta una situación tan grave como una pandemia, que afecta a todos y todas, ¿qué ha hecho la escuela para prepararnos? ¿Qué hemos aprendido transversalmente o en línea recta? Y sobre todo, ¿cómo vamos a preparar la escuela a partir de ahora? ¿A qué valores apelamos? (p. 122).

Fa més d'un any el país va viure un canvi sobtat que ha deixat molt per parlar, ja que "el enorme problema escolar ocasionado por el COVID 19 debe convertirse en estos momentos en motivo para una mejora cualitativa de los procesos de aprendizaje" (Rosales, 2020, p. 1).

Així doncs, "Las familias, en esta crisis sanitaria, pasan a ser un agente educativo de primer orden y fuente de aprendizaje" (Muñoz i Lluch, 2020, p.7). Aquest fet és degut al fet que van ser les famílies qui van estar amb els fills tancats a casa duran 3 mesos. Així doncs, eren ells qui els guiaven en els aprenentatges educatius que l'escola els proporcionava.

Durant els mesos de confinament, les tecnologies han tingut un paper clau en l'aprenentatge dels infants, però, "¿La escuela está preparada para generar un proceso de enseñanza aprendizaje de manera virtual? ¿La familia posee las herramientas para acompañar a sus hijos en la adquisición de nuevos conocimientos?" (Hurtado, 2020, p. 177). No totes les famílies tenen els recursos i mitjans necessaris per tenir internet i aparells tecnològics per seguir les classes i les activitats en línia. S'ha de tenir en compte aquestes famílies. Així doncs, les tecnologies són una font de desigualtats que fins ara ja hi eren, i amb la pandèmia aquestes desigualtats s'ha accentuat molt més. Com estem dient, no totes les famílies poden disposar de tecnologies, i és en aquesta dificultat entre d'altres, és on apareix la figura de la gent gran, dels avis i àvies que es fan càrrec dels infants enmig d'una pandèmia perquè els pares i mares puguin anar a treballar:

muchas familias atraviesan por dificultades económicas, están amenazadas por expedientes de regulación de empleo, sufren los obstáculos de la conciliación entre trabajo y familia, tienen que

recurrir a los abuelos y las abuelas que son población de riesgo o conviven en viviendas con determinadas limitaciones, entre otras complicaciones (Muñoz i Lluch, 2020, p. 7).

Per poder introduir les noves tecnologies a l'escola, i que aquestes siguin accessibles per tots els infants, el sistema educatiu s'ha de reinventar com diu Hurtado (2020):

la incorporación de las nuevas tecnologías de la información y comunicación al proceso de enseñanza-aprendizaje, requiere que la escuela realice una transformación desde sus bases; no basta con implementar recursos tecnológicos, se hace necesario que la escuela se reinvente y realice las reformas necesarias para una verdadera cultura digital (p. 183).

I ho resumeix amb poques paraules Muñoz i Lluch (2020), "Mientras que la crisis sanitaria del Covid-19 aporta una desaceleración radical, también pone de manifiesto la vulnerabilidad del mismo Sistema Educativo" (p.10).

Així doncs, la crisi sanitària per la Covid-19, podríem dir que també ha deixat al descobert la crisi educativa. És indispensable l'ajuda de les famílies per afrontar els reptes que hi ha avui dia. L'escola necessita la col·laboració de les famílies i les famílies necessita la col·laboració de l'escola per poder ajudar als infants en el seu creixement personal i acadèmic. Al mateix temps no ens podem oblidar de les famílies vulnerables que no poden accedir als recursos suficients, sobretot durant el confinament. És important que entre tots, i sobretot, en aquest cas, el Departament d'Educació es plantegin seriosament com afrontar aquest nou repte per no deixar a l'estacada ni infants ni a les seves famílies.

4. Escola Pública d'Infantil i Primària de Girona

4.1. Context d'Investigació

Quan vaig haver de triar la temàtica del meu Treball de Final de Grau, tenia molt clar que no el volia enfocar tant en un infant concret, o en una diversitat funcional de l'escola, sinó que havia d'estar enfocat en el funcionament d'un centre educatiu, en les seves relacions del dia a dia, en el seu tarannà... Així doncs, en el casal d'estiu de lleure que dirigia l'estiu passat, i després d'uns quants entrebancs en la comunicació amb algunes famílies del casal, em vaig qüestionar com gestionaven les relacions amb les famílies dels infants als centres educatius. Després de reflexionar-hi molt, vaig decidir que aquest havia de ser el tema del meu treball.

Així va ser com la primera setmana que vam anar al centre de pràctiques per realitzar les Pràctiques III, vaig parlar amb la meva tutora de suport a la inclusió de l'escola sobre la meua idea pel treball, qui em va donar la seva opinió. Uns dies després vaig parlar amb la direcció del centre per explicar-los la meua idea sobre el treball, i perquè em donessin la seva opinió. Em van donar el vistiplau després de parlar sobre la protecció de dades i l'anonimat de l'escola i les col·laboracions.

4.1.1. L'escola i els seus inicis

L'escola on s'ha portat a terme la investigació és un centre públic que imparteix educació infantil i primària de Girona, i disposa de dues línies per curs.

El centre és una escola relativament nova, va néixer el curs escolar 2005-2006 arran d'una demanda del Departament d'Educació, ja que l'única escola que hi havia al barri no podia acollir més infants. Al principi de tot, l'escola estava en uns barracons, però al curs escolar 2010-2011 es va estrenar l'edifici nou, on actualment encara fan servir. El primer curs, l'escola comptava amb 25 alumnes i una plantilla de 6 mestres i els serveis complementaris. Actualment, l'escola compta amb un màxim de 450 alumnes i una plantilla de 27,5 mestres que al llarg dels anys s'ha anat completant amb altres serveis professionals complementaris com el personal auxiliar, l'equip psicopedagògic, servei d'acollida i menjador, servei extraescolars...

Pel que fa a la situació socioeconòmica i cultural dels membres de l'escola, el 80% dels infants són autòctons, mentre que i 20% són d'altres nacionalitats, destacant la que predomina que és la sud-americana.

Respecte a les famílies, el nivell d'instrucció que han fet el batxillerat superior o tenen títols universitaris són més del 70%. Així doncs, les famílies que tenen l'Educació Primària incompleta és d'un 5%.

El nivell socioeconòmic de les famílies, que venen majoritàriament de dos barris és mitjà-baix, però aquests últims cursos s'ha fet més visible la repercussió de les crisis tant sanitària, econòmica com social en les famílies.

4.1.2. Objectius generals del centre

Al PEC (Projecte Educatiu de Centre) de l'escola hi podem trobar els objectius generals. Aquests estan dividits en quatre àmbits: Organitzatiu i gestió, administratiu, relacional i pedagògic. En aquest apartat ens centrarem en els objectius relacionals que són els que estan més lligats amb el treball. Hi ha set objectius generals relacionals, els quatre més importants relacionats amb la relació entre la família i l'escola són:

1. Afavorir les relacions interpersonals positives entre els diferents membres de la comunitat educativa, creant bons canals de comunicació, i respectant en tot moment les característiques i competències de cadascú
2. Vetllar per la bona comunicació i benestar del personal docent i educatiu, respectant les característiques i el bagatge de cadascun d'aquests membres, fomentant l'acolliment i compartint la funció educativa.
3. Fomentar la participació i la implicació de tots els membres de la comunitat educativa en les diferents activitats escolars en el paper qui li pertoca.
4. Afavorir el respecte i compliment dels documents normatius de l'escola.

Enguany, a causa de la pandèmia per la Covid-19, les infraestructures disponibles s'han modificat per adaptar-se als temps que corren. Les aules s'han organitzat per multinivell, així doncs, P3-P4 s'han ajuntat, igual que P5-1r, 2n-3r i 4t-5è. Les aules de 6è no han canviat la seva organització, ja que han prioritzat el pas a secundària, i només han passat a ser tres aules. Això ha provocat que cada curs (P3-P4, P5-1r, 2n-3r, 4t-5è) tingui 5 aules de 20 infants cada una, menys 6è que són 3 classes de 20 infants cada una.

5. Anàlisi de dades i resultats

5.1. Buidatge de dades

En aquest apartat faig el buidatge de les dades de dues entrevistes, de l'anàlisi de diferents documents del centre educatiu i de la recollida d'observacions a través d'un diari de camp per respondre a les preguntes d'investigació.

Per dur a terme el buidatge de dades, he realitzat dues taules (vegeu a l'annex taula 3 i 4), on he separat tota la informació abstracta per analitzar-les més endavant. Cada taula té la mateixa estructura; a la columna de dalt hi ha tots els instruments utilitzats per recollir les dades en cinc grups, les dues entrevistes que he transcrit, els documents NOFC, PAI i PEC, les observacions en l'estada de pràctiques, i per últim les citacions del marc teòric. Per altra banda, a la fila de l'esquerra hi trobem els aspectes als quals hem anat indagant durant la recerca.

5.2. Anàlisi de dades

Un cop hem fet el buidatge de les dades, i a través d'una mirada transversal de tota la informació abstracta, l'ordeno en dos eixos temàtics per fer la triangulació de totes les dades obtingudes. Tractem les dades del primer eix, fent referència a la relació família-escola des de diverses perspectives. El tractament de les dades del segon eix, es fa sobre els canvis en la relació en el temps de pandèmia. Per fer aquesta anàlisi, dins de casa eix, separarem la informació en els diferents aspectes.

5.2.1. Eix I. Relació Família-Escola

En aquest primer eix, analitzarem tots els aspectes de la relació entre la família dels infants i l'escola des de diferents visions de persones relacionades amb ella. Vull saber què en pensa cada persona entrevistada, i poder comparar tant amb el que els documents proporcionats per l'escola, com amb el marc teòric i les observacions.

El primer ítem que analitzem és la inclusió del centre educatiu. En el marc teòric que hem llegit anteriorment hi ha una petita cita de Calvo et al. (2016) que diu, "Hablar de escuela inclusiva inevitablemente lleva consigo hablar de una relación activa y positiva entre todos los agentes involucrados en el proceso educativo" (p. 100). És a dir, dins una escola inclusiva,

les relacions humanes són molt importants. Aquesta cita la relacionem amb les dades de les dues entrevistes que estan d'acord que el centre escolar que analitzo és acollidor i inclusiu. L'entrevista A diu que és inclusiva i vetlla perquè tothom es trobi a gust, i l'entrevista B també ens diu que l'escola té en compte les opinions i aportacions, tant de les famílies dels infants, com dels nens i nenes, de les mestres i del personal de l'escola, és a dir, que té en compte totes les relacions humanes. Per últim en les observacions també queda reflectit el que s'ha estat comentant, l'escola és inclusiva i acollidora amb tota la comunitat educativa.

A l'escola, les famílies estan representades per l'AFA (l'Associació de Famílies d'Alumnes), són ells qui fan de pont entre l'escola i la família. Segons el NOFC són l'òrgan institucional de representació i participació de tots els pares, mares, tutors i tutores legals dels nens i nenes. És important que es promogui el diàleg, la cooperació i l'entesa entre l'AFA i l'escola. Ells mateixos diuen que tenen l'objectiu d'ajudar a l'escola en tot allò que necessiti: comprant material, organitzant-se en comissions per gestionar les extraescolars de l'escola, el menjador i la diversitat entre d'altres.

En aquest apartat analitzarem el paper de les famílies a l'escola, primer de tot, les famílies tenen un seguit de drets i deures recollits al NOFC. Entre aquests drets i deures recollim els més destacats, tenen dret a ser atesos pels professionals del centre en els horaris fixats, assistir a les reunions convocades, a pertànyer a l'AFA, i a escollir i ser escollit membre del consell escolar, entre altres associacions. També tenen els deures de col·laborar amb els professionals de l'escola, assistir a les convocatòries per tractar assumptes de l'infant en qüestió i facilitar i desenvolupar activitats favorables a l'escola. Segons l'AFA no és gaire habitual que les famílies participin de la vida escolar dins l'horari escolar, per ells allò és territori de l'escola. Una de les entrevistes ens comenta que a part de les reunions, on participen les famílies, hi ha un seguit de festes on la presència de les famílies és convidada. També hi ha una borsa de pares i mares voluntaris per acompanyar a les excursions escolars, i també hi ha les comissions de l'AFA, que ja les hem analitzat, per ajudar a l'escola en el bon funcionament.

Primerament, és important destacar que en el paper de l'escola, la directora, dins les seves funcions, ha de fomentar la participació de les famílies. De la mateixa manera que les famílies tenen uns drets i deures, els professionals del centre també. Els docents tenen el dret de convocar les famílies per tractar assumptes propis de l'educació de l'infant. Un dels deures que tenen els docents és el de mantenir tant amb els infants com amb les famílies un clima de col·laboració amb assistència a les reunions i entrevistes, i també el de conèixer l'entorn on es mouen els seus alumnes. El PEC fa la definició del paper d'una mestra i diu, a part que

és la protagonista de la proposta pedagògica a les aules, ens diu que en ella correspon orientar, acompanyar, estimular i impulsar hàbits, i acaba dient que per tot això es necessita la col·laboració de les famílies per fer-ho possible. El PEC diu que l'escola ha de fomentar la participació i implicació de tots els membres de la comunitat educativa en les diferents activitats de l'escola, tenint clar quin és el paper de cadascú. Els entrevistats afirmen que l'escola compleix amb el seu paper: les famílies tenen la porta oberta de l'escola per preguntes, dubtes, suggeriments o demandes de tot el que creguin oportú o del que els preocupi. Segons l'AFA per poder parlar amb la mestra, només s'ha de reservar una hora.

Però quina importància té la relació família-escola? El NOFC, i com hem anat veient amb les lleis educatives, ens diu que una relació positiva no és només aconsellable, sinó que també és exigible. Aquí veiem que, segons com, és importantíssim que la mestra i la família s'entengui. Aquesta importància va molt relacionada amb les estratègies que es fan servir per augmentar-la. Com ja hem llegit en el marc teòric, Pérez (2004) ens parla de com assolir aquest objectiu, augmentar aquesta relació, “una de les proposicions plantejades per assolir aquest objectiu és –entre d’altres- la participació activa de tots els subjectes de la comunitat educativa com a peces claus de l’organització dels centres” (p. 71).

Les estratègies que es fan servir per tenir una participació activa amb les famílies, i per tant, tenir una bona comunicació, segons el NOFC són primerament a través de l’agenda escolar, i amb última instància per correu, tot i això si és molt necessari la comunicació, també es pot fer presencialment, encara que als documents oficials de l’escola no ho posi. També, com en tots o quasi tots els centres escolars es fa una reunió de principi de curs amb les famílies, i es fan reunions trimestrals amb les famílies de cada alumne individualment, si s’escau, se’n poden fer més com expliquen les persones entrevistades. Recupero una cita del marc teòric de Cano i Casado (2015) que diu, “La escuela y la familia, en ningún momento sustituyen la una por la otra, tienen la responsabilidad de elaborar, conjuntamente, propuestas de actuación para el desarrollo de una mejor acción educativa total y de calidad” (p. 18). Així doncs, totes aquestes estratègies i més s’han d’elaborar i portar a la pràctica pels dos agents educatius.

Segons les observacions obtingudes, la comunicació entre l’escola i la família dels infants NEE funciona una mica diferent, a part de l’agenda escolar, també tenen una llibreta lila de comunicació, on mestres i família hi escriuen preocupacions, incidències, o fets que passen per tal de poder ajudar l’infant en el seu procés d’aprenentatge. El PAI ens diu que als alumnes amb tractament de la diversitat, la relació amb la família la fan la tutora, les mestres de suport a la inclusió, i si s’escau l’EAP. L’AFA explica que dins la seva comissió a la diversitat, forma

a les famílies d'aquests infants per entendre la diversitat, i així, ajudar a la integració dels seus fills amb els companys de classe i l'escola.

Ara que ja hem vist com és la relació entre la família i l'escola, quin paper hi tenen els diferents agents educatius i quines estratègies es fan servir per mantenir la participació, tot seguit veurem com és aquesta relació en temps de pandèmia, quins canvis hi ha hagut.

5.2.2. Eix II. La relació família-escola en temps de pandèmia

En el segon eix, analitzarem tots els aspectes de la relació entre la família dels infants i l'escola en el temps de la pandèmia que estem vivint. Vull saber què en pensa cada persona entrevistada, i poder comparar tant amb el que els documents proporcionats per l'escola, com amb el marc teòric i les observacions.

El primer aspecte a analitzar és les desigualtats de les famílies. Aquesta crisi sanitària ha visibilitzat mancances que ja hi eren, però potser no n'érem prou conscients. Per encetar aquest tema recuperem una cita de pàgines anteriors de Muñoz i Lluch (2020) "muchas familias atraviesan por dificultades económicas, [...] sufren los obstáculos de la conciliación entre trabajo y familia, tienen que recurrir a los abuelos y las abuelas que son población de riesgo o conviven en viviendas con determinadas limitaciones" (p.7). Com s'explica a una de les entrevistes i que ja hem comentat, amb la pandèmia s'ha visibilitzat les famílies en situació de desigualtat: pels recursos materials, per una desigualtat social pel que fa a les feines de les famílies, la disponibilitat horària per poder estar amb els seus fills i filles... Hi ha famílies que el temps de confinament van haver de treballar igualment i els infants van passar a cuidar-los persones de risc com els avis i àvies o altres cuidadors. Això va fer que no els van poder ajudar a les tasques escolars.

Els segons aspectes a analitzar és la logística, és a dir, quins canvis hi ha hagut al centre educatiu a causa de la pandèmia. El primer canvi més visible són les entrades i sortides dels infants a l'escola. Segons les observacions, actualment les famílies a les hores de deixar i recollir els infants no poden entrar a l'escola, sinó que els deixen a la porta del pati que els correspongui per l'edat, i després que la mestra que vigila la porta li hagi posat gel hidroalcohòlic, ell sol se'n va fins a la seva classe. Una mica passa el mateix amb les sortides, surten cada grup-classe un per un, i les famílies no poden parlar gaire amb les mestres per què hi ha molts grups-classe que han de sortir. En aquest punt mirem la visió d'una de les entrevistes, la de l'AFA que ens fa una mica la comparació, ja que afirma que abans podies

esperar a la sortida de l'escola per parlar amb la mestra o et podies quedar parlant amb les famílies sobre qualsevol assumpte, i ara, això ja no es pot fer.

I com es comuniquen doncs famílies i mestres si a les entrades i sortides no es pot fer? El següent ítem que parlarem són les reunions i trobades, com han canviat? Com ho gestiona ara l'escola? En aquest apartat hi entren les noves tecnologies a l'escola i com ajustar-les per intentar continuar tenint una bona relació amb les famílies. En el marc teòric ja hem parlat de noves tecnologies de la mà d'Hurtado (2020):

la incorporación de las nuevas tecnologías de la información y comunicación al proceso de enseñanza-aprendizaje, requiere que la escuela realice una transformación desde sus bases; no basta con implementar recursos tecnológicos, se hace necesario que la escuela se reinvente y realice las reformas necesarias para una verdadera cultura digital (p. 183).

L'escola s'ha hagut de posar les piles per adaptar-se a la crisi sanitària, si fins ara com s'explica a les entrevistes, es feia servir el *TokApp*, una aplicació on les famílies informaven directament de les sortides, trobades... Enguany totes les reunions i trobades han passat a ser a distància, excepte en casos molt específics, com els infants NEE, on l'escola i la mestra creuen oportú fer-la presencial amb totes les mesures de seguretat i higiene com s'explica en les observacions. Així doncs, com s'explica en les entrevistes tant les reunions de principi de curs de les famílies, com les reunions trimestrals, consells escolars... L'escola també ha volgut fer servir la tecnologia per acostar-se a les famílies compartint molts vídeos i fotografies perquè vegin la realitat de l'escola dia a dia i es puguin sentir més connectats amb els seus fills i amb l'escola.

L'últim ítem que analitzem són les estratègies aplicades en aquest temps de pandèmia. A una de les entrevistes s'explica que han implementat noves mesures que han sorgit de la necessitat, però que possiblement es quedaran de cara als següents anys, així doncs també s'afirma que la pandèmia ha sigut una oportunitat per buscar altres maneres de funcionar, tot i que també s'ha perdut una mica a conseqüències de les restriccions tota la feina de les comissions de l'AFA, de la borsa de les famílies per les excursions... Per posar un exemple clar sobre alguna estratègia que s'hagi aplicat, en les observacions s'explica que en modificar les infraestructures disponibles, les aules s'han hagut d'organitzar per multinivell. Això vol dir que P3 i P4 s'han ajuntat, igual que els cursos de P5 i 1r, també 2n i 3r i finalment els cursos de 4t i 5è s'han unit. El curs de 6è, l'últim de primària, no ha canviat la seva organització, ja que han prioritzat el pas a secundària, i només han afegit una aula més, així doncs aquest any són 3 aules de 20 infants cada una. Amb aquests canvis tots els cursos (P3-P4, P5-1r, 2n-3r i 4t-5è) tenen 5 aules de 20 infants cada una. Finalment, el NOFC explica l'organització per duran les èpoques de treball virtual amb els alumnes. Les mestres es connectaran amb

les famílies d'Educació Infantil i Cicle Inicial a través del correu electrònic. Així doncs les famílies podran fer el retorn de les tasques mitjançant fotos del treball dels infants. A Cicle Mitjà i Superior s'utilitzarà el *Classroom* com a forma de treball.

Per concloure aquesta anàlisi veiem que una bona relació entre les famílies dels infants i l'escola ajudarà als infants en el seu desenvolupament. També hem pogut veure que a causa de la pandèmia les desigualtats s'han accentuat, i això provoca que no totes les famílies puguin accedir, en aquest cas, a la tecnologia o a l'ajuda dels pares i mares, en temps de confinament. Així doncs, s'han hagut d'implementar noves estratègies i també deixar-ne enrere moltes que ja no tenen ús.

5.3. Resultats de l'anàlisi

En aquest apartat es fa un recull dels punts que considero més importants, i que per tant, són una síntesi de l'anàlisi dut a terme anteriorment:

- Una bona relació entre l'escola i les famílies dels infants, com també de tots els altres membres de la comunitat educativa, és necessària per al desenvolupament integral dels alumnes.
- L'escola que he analitzat és un centre acollidor i inclusiu que vetlla perquè tota la comunitat educativa pugui expressar-se i opinar sobre el funcionament del dia a dia a l'escola.
- L'AFA és qui fa de pont entre la família i l'escola. Aquest òrgan institucional és un gran suport pels dos agents educatius, ja que proporciona els recursos que el centre per si sol no podria oferir. Com per exemple, gestiona les activitats extraescolars i el menjador escolar, ofereix formacions, etc.
- El paper de les famílies a l'escola va més enllà d'assistir a les reunions trimestrals, ja que si volen, es poden involucrar en les diferents comissions de l'AFA, i ajudar a l'escola en diferents activitats durant el curs escolar, al mateix temps que crees una comunitat més participativa. La seva veu és escoltada a l'escola.
- El paper de l'escola, en aquest cas, és tenir les portes obertes per escoltar a les famílies i a la vegada buscar estratègies per fomentar la participació i la implicació d'aquestes a la vida escolar dels seus fills i filles.
- L'arribada de la pandèmia al centre escolar ha generat una necessitat i una oportunitat per buscar nous recursos per facilitar l'aprenentatge i potenciar les relacions humanes entre la comunitat educativa d'una manera diferent.

- L'arribada de la pandèmia ha visibilitzat encara més les situacions de desigualtat que viuen moltes famílies. Per aquest fet, el centre educatiu s'ha vist obligat a buscar i pensar estratègies per les persones amb dificultats tant econòmiques com socials per assegurar la continuïtat de l'educació dels infants.
- La logística del centre educatiu ha canviat radicalment arran de la pandèmia. Les reunions i trobades amb les famílies han passat a ser *online*, les entrades i sortides de l'escola han passat a tenir poca interacció entre les famílies i els docents, s'han hagut de reorganitzar les aules i fer-les multinivell, etc.

6. Conclusions

Realitzar aquest treball m'ha permès endinsar-me amb més profunditat en les relacions del dia a dia de la comunitat educativa d'una escola pública d'infantil i primària, més en concret en la relació entre les famílies i l'escola. La finalitat d'aquest treball era analitzar com és la relació entre ambdós agents educatius. Puc dir satisfeta que he assolit tots els objectius m'havia proposat. He indagat primerament a través de les lleis educatives per saber com tractaven aquesta relació i com la prioritzaven, i per últim, com ha anat evolucionant llei rere llei. També he descobert com ha de ser una bona relació entre l'escola i la família, a la vegada que he après noves estratègies per augmentar la participació, i com la pandèmia ho ha posat tot de caps per avall i ens hem hagut de reinventar per seguir oferint un aprenentatge integral per tots els infants.

Pel que fa als objectius específics de la recerca, l'estudi de cas m'ha ajudat a assolir-los. He indagat en les dues visions de la relació entre la família i l'escola, he pogut investigar què en pensen les famílies (a través de l'AFA que les representa) i què en pensa l'escola, en aquest cas a través de la mestra de suport a la inclusió.

Al llarg de tota aquesta recerca són molts, però petits, els entrebancs que he anat trobant, però que a poc a poc he anat superant. Tot i això, és cert, que per fer aquest treball he tingut una limitació amb la qual, ja hi comptava, però no pensava que m'afectés tant: els confinaments per positius de Covid-19. L'escola ha patit molts confinaments durant i després de la meva estada de pràctiques. Així doncs, no he pogut comptar amb la direcció del centre per fer-los-hi una entrevista per tenir més punts de vista.

Pel que fa a les futures línies d'investigació, em plantejaria primerament seguir aprofundint en la relació entre la família i escola però canviant la visió i donant protagonisme, en aquest cas, als infants per indagar en com viuen ells aquesta relació, quines mancances hi troben... En la mateixa línia, un tema interessant per properes investigacions seria portar a terme una proposta de millora de la relació família-escola.

La feina de mestra implica, entre moltes tasques, gestionar la comunicació amb tots els agents educatius implicats per satisfer les necessitats de l'infant. Així doncs, haver fet aquest treball m'aporta molts recursos per saber quan i com crear els vincles necessaris per a una bona comunicació i participació amb les famílies dels infants.

Com a futura docent, a part de tots els aprenentatges que m'enduc del marc teòric d'aquest treball, considero que fer l'estudi de cas, m'ha ajudat a veure que tot i les dificultats actuals per la pandèmia, una bona relació i participació entre el centre educatiu i les famílies de l'infant és possible i necessària. Tots els coneixements apresos i totes les pràctiques realitzades durant el grau m'han servit per agafar confiança en mi mateixa per saber gestionar relacions humanes.

Finalment, aquest treball també m'ha servit per ser conscient de tota la formació rebuda durant aquests quatre anys de carrera. Així doncs considero que he assolit els propòsits establerts. Estic segura dels beneficis d'una bona relació entre els dos agents educatius. Puc dir ben alt que aquest és l'inici del meu futur com a mestra.

Referències bibliogràfiques

- Altarejos, F. (2002). La relación familia-escuela. *Estudios sobre educación*, 3, 113-125.
Dadun. <https://dadun.unav.edu/handle/10171/8235>
- Calvo, M., Verdugo, M. Á., i Amor, A. M. (2016). La participación familiar es un requisito imprescindible para una escuela inclusiva. *Revista latinoamericana de educación inclusiva*, 10(1), 99-113.
- Cano, R., Casado, M. (2015). Escuela y familia. Dos pilares fundamentales para unas buenas prácticas de orientación educativa a través de las escuelas de padres. *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 18(2), 15-28.
- Carbonell, E. (2018). *Escoles inclusives, escoles de futur* (2ª ed.). Rosa Sensat.
- Collet, J., i Tort, A. (Coords.). (2011). *Famílies, escola i èxit: Millorar els vincles per millorar els resultats*. Fundació Jaume Bofill.
- Comas, M. (2019). *Okupes a l'escola!: La veu de les famílies en el sistema educatiu*. Eumo Editorial.
- Comellas, J. (2009). *Família i escola: compartir l'educació*. Graó.
- Constitución Española. Boletín Oficial del Estado, 29 de diciembre de 1978, núm. 311, pp. 29313- 29424.
- Escola analitzada . (s. d.). *Normes d'Organització i Funcionament de Centre*. Escola analitzada. Recuperat 10 abril 2021, de <https://docs.google.com/document/d/11ljhUmnJ-IhssHF0OK8tLpCwMLhyQ1vwaM90REvITD0/preview>
- Escola analitzada. (s. d.). *Projecte Educatiu de Centre*. Escola analitzada. Recuperat 4 abril 2021, de <https://docs.google.com/document/d/1lpz6abUNlrtrnWIPsaAiljOKVcRd6AIsGAz1DD19d0/preview>

Escola analitzada. (s. d.). *Pla d'acollida i integració del Centre: 3- Acollida Famílies*. Escola analitzada. Recuperat 4 abril 2021, <https://docs.google.com/document/d/1Kikwb-CLJFd7VEeIBk21MYPcBrN4JL9ykUG27FRv4ro/edit>

García, M.D., Martínez, C.A., Martín, N., Sánchez, L. (2006). *La entrevista* (Treball de Fi de Màster, Universidad Autónoma de Madrid). http://www2.uca.edu.sv/mcp/media/archivo/f53e86_entrevistapdfcopy.pdf

Hurtado, F. J. (2020). La educación en tiempos de pandemia: los desafíos de la escuela del siglo XXI. *Revista arbitrada del centro de investigación y estudios gerenciales*, (44), 176-187. Grupo CIEG. [http://www.grupocieg.org/archivos_revista/Ed.44\(176-187\)%20Hurtado%20Tavalera_articulo_id650.pdf](http://www.grupocieg.org/archivos_revista/Ed.44(176-187)%20Hurtado%20Tavalera_articulo_id650.pdf)

Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació. – (Quaderns de legislació ; 82) ISBN 9788439381303).

Llei Orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals, BOE núm. 294 (2018).

Ley Orgánica 5/1980, de 19 de junio (BOE del 27 de junio de 1980), por la que se regula el estatuto de centros escolares (LOECE).

Ley Orgánica 8/1985, de 3 de julio (BOE del 4 de julio de 1985), reguladora del derecho a la educación (LODE).

Ley Orgánica 1/1990, de 3 de octubre (BOE del 4 de octubre de 1990), de ordenación general del sistema educativo (LOGSE).

Ley Orgánica 9/1995, de 20 de noviembre (BOE del 21 de noviembre de 1995), de la participación, evaluación y gobierno de los centros educativos (LOPEG).

Ley Orgánica 10/2002, de 23 de diciembre (BOE del 24 de diciembre de 2002), de calidad de la educación (LOCE).

Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo (BOE del 4 de mayo), de educación (LOE).

Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre (BOE del 10 de diciembre), para la mejora de la calidad educativa (LOMCE).

Ley Orgánica 3/2020, de 39 de diciembre (BOE del 30 de diciembre), por la que se modifica la Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación (LOMLOE).

Montero, A. (2015). *Todas las leyes la ley: Ordenamiento básico del Sistema Educativo*. Eduforma.

Muñoz, J. L., i Lluch, L. (2020). Educación y Covid-19: Colaboración de las familias y tareas escolares. *Revista Internacional de Educación para la Justicia Social*, 9 (3). RIEJS. <https://revistas.uam.es/riejs/article/view/12182/12058>

Pérez, R. (2004). *Les relacions entre família i escola: Una anàlisi psicosocial*. Pagès editors.

Redding, S. (2002). *Familias y centros escolares*. Cooperativa Editorial Magisterio.

Ribas, C. (2019). *Mètodes d'investigació qualitativa: L'entrevista com a tècnica nuclear de l'observació participant*. [apunts acadèmics]. UOC.

Rivas, S (2007). La participación de las familias en la escuela. *Revista española de pedagogía*, 238, 559-574.

Rivas, S., i Ugarte, C. (2014). Formación docente y cultura participativa del centro educativo: claves para favorecer la participación familia-escuela. *Estudios sobre Educación*, 27, 153-168. <https://doi.org/10.15581/004.27.153-168>

Rodríguez, J. J. (2013). La relación familia-escuela. Marco legislativo. La transferencia de las competencias necesarias a los futuros docentes. La libertad y la responsabilidad de la educación. *In International Conference Reconceptualizing the Professional Identity of European Teacher* (pp. 27-42).

Rosales, C. (2020). Presentación del tema. Aprendizajes transversales. *Innovación educativa*, (30), 1-6. *Innovación educativa*. <https://revistas.usc.gal/index.php/ie/article/view/724>

Stake, R.E. (1998). *Investigación con estudio de casos*. Ediciones Morata.

Torío, S. (2004). Familia, escuela y sociedad. *Aula Abierta*, 83, 35-52. Dialnet.
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=1173765>

Vázquez, R., i Porto, A. S. (2020). Temas transversales, ciudadanía y educación en valores: de la LOGSE (1990) a la LOMLOE (2020). *Innovación educativa*, (30), 113-125.
<https://doi.org/10.15304/ie.30.7092>

Yin, R. K. (1989). Case Study Research: design and Methods. *Applied social research Methods Series*, 5.

Annex A

A.1. Taula 3. Buidatge de dades, eix I (Relació Escola-Família)

	NOFC/PAI	Entrevista A	Entrevista B	Observacions/PEC	Marc teòric
	Eix I. Relació Escola-Família				
Nivell d'inclusió del centre escolar		És inclusiva i vetlla perquè tothom es trobi a gust	L'escola on treballa és especialment acollidora i inclusiva. És una escola que té molt en compte l'equip de mestres, les seves opinions i aportacions i també les famílies estan molt presents i tenen veu dins la comunitat educativa. Sento que és una escola que, a nivell humà, té molt en compte les persones de la comunitat educativa i crea un clima molt agradable i empàtic.	L'escola és acollidora i inclusiva. Inclusiva amb l'equip docent, els infants, les practicants, les famílies i amb els treballadors externs.	Calvo et al. (2016) Hablar de escuela inclusiva inevitablemente lleva consigo hablar de una relación activa y positiva entre todos los agentes involucrados en el proceso educativo, lo que implica diseñar juntos qué es lo mejor para el hijo y/o alumno y entre todos determinar qué educación se quiere y hacia dónde caminar (p. 100)
Paper AFA	L'AFA és l'òrgan institucional de representació i participació de tots-es els/les representants legals -pares, mares, tutors-es dels nens i de les nenes matriculats al centre. Cal promoure sempre el diàleg, la cooperació i l'entesa entre l'AFA i l'escola.	L'AFA té com a objectiu ajudar a l'escola en tot allò que necessiti. Hi ha un President, una Secretària i un Tresorer, i tothom que vulgui ajudar a fer activitats, que els repartim en comissions de treball: Festes, Extraescolars, Diversitat, Afers exteriors, Biblioteca... També ajudem a comprar material, sempre consensuat amb l'escola per atendre millor les seves necessitats.	l'AFA (Associació de Famílies dels alumnes) fa de pont entre la família i l'escola.		

<p>Paper Família</p>	<p>DRETS DE LES FAMÍLIES: 2. Les mares, els pares o els tutors dels alumnes matriculats en un centre tenen dret a rebre informació sobre l'evolució educativa de llurs fills. 3.2. Ser atesos pel professorat en els horaris fixats en la programació anual del centre. 3.3. Assistir a les reunions convocades segons la Programació anual del centre. 3.4. Pertànyer a l'associació de pares d'alumnes segons el seus reglaments específics. 3.5. Escollir i ser escollit membre del Consell Escolar o d'altres òrgans amb representació dels pares. DEURES DE LES FAMÍLIES: 2. Col·laborar amb el professorat i altres òrgans educatius per al millor desenvolupament de les activitats de l'escola. 3. Desenvolupar en els seus fills/es activitats favorables a l'escola. 4. Assistir a les convocatòries individuals o col·lectives dels professors, o altres òrgans del col·legi, per tractar els assumptes relacionats amb la conducta o rendiment dels seus fills. 11. Facilitar als seus fills/es els mitjans adients per portar a terme les activitats indicades pel professorat.</p>	<p>De tota manera, no és gaire habitual que les famílies participin de la vida escolar dins de l'horari escolar. Allò és el territori de l'escola!</p>	<p>A part de les reunions ja comentades, sempre hi ha unes quantes festes dins el calendari escolar on els pares hi estan convidats.</p> <p>També existeix una borsa de pares voluntaris per acompanyar-nos a excursions escolars.</p> <p>A més a més hi ha una sèrie de comissions de pares que ens ajuden a realitzar tasques dins l'escola.</p>		
----------------------	---	---	--	--	--

<p>Paper Escola</p>	<p>La directora ha de fomentar la participació de les famílies. DRETS DEL PROFESSORAT: 10. Convocar els pares o tutors dels alumnes, individualment o col·lectivament, per tractar d'assumptes propis de la seva educació. DEURES DEL PROFESSORAT: 5. Mantenir amb els alumnes i els pares un clima de col·laboració amb assistència a les reunions o entrevistes periòdiques programades a aquest efecte. 8. Conèixer l'entorn en el que es mouen els seus alumnes</p>	<p>L'escola sempre és oberta per a qualsevol persona que vulgui reunir-se. Es reserva una hora amb la mestra i ja està.</p>	<p>Les famílies sempre tenen la porta oberta de l'escola per anar a preguntar, suggerir o demanar tot allò que creguin necessari o els preocupi.</p>	<p>PEC: El/la mestra és el protagonista de la proposta pedagògica a les aules i a ell li correspon orientar, acompanyar, estimular, impulsar hàbits de descoberta als seus alumnes i per això requereix de la col·laboració de les famílies per possibilitar uns resultats educatius integrals. PEC: Fomentar la participació i la implicació de tots els membres de la comunitat educativa en les diferents activitats escolars en el paper qui li pertoca.</p>	
<p>Importància</p>	<p>La relació positiva mestres-família és no solament aconsellable, sinó exigible. És molt convenient que els pares/tutors dels alumnes s'entrevistin amb regularitat amb els mestres dels seus fills.</p>				<p>Pérez (2004) "una de les proposicions plantejades per assolir aquest objectiu és –entre d'altres- la participació activa de tots els subjectes de la comunitat educativa com a peces claus de l'organització dels centres" (p. 71).</p>

<p>Estratègies/Recursos</p>	<p>- Els mestres es comuniquen amb la família mitjançant l'agenda, en última instància i a nivell personal per correu electrònic. - Es farà una entrevista personal amb la família almenys un cop al llarg del curs escolar i sempre que calgui. PAI: Pels alumnes d'atenció diferenciada (tractament de la diversitat), la relació amb la família la realitzaran el tutor, els mestres d'E.E. i si cal l'EAP del Centre.</p>	<p>Hi ha una comissió de diversitat vetlla per a que els alumnes amb necessitats educatives especials puguin ser alumnes el més normals possibles dins de l'escola, bàsicament formant les famílies per a entendre la diversitat i ajudant la integració dels alumnes amb els companys i l'escola.</p>	<p>A principi de curs sempre es fa reunió amb les famílies i es fan reunions trimestrals amb els pares i mares de cada alumne (tot i que se'n poden fer més si és necessari). També se'ls dona un informe de valoració al final de cada trimestre.</p>	<p>Els infants NEE tenen una llibreta lila de comunicació expressa, on família i mestres hi escriuen preocupacions, dubtes, incidències que passen per poder ajudar a l'infant en el seu procés d'aprenentatge.</p>	<p>Cano i Casado (2015) "La escuela y la familia, en ningún momento sustitutivas la una por la otra, tienen la responsabilidad de elaborar, conjuntamente, propuestas de actuación para el desarrollo de una mejor acción educativa total y de calidad" (p. 18).</p>
-----------------------------	---	--	--	---	--

A.2. **Taula 4.** Buidatge de dades, eix II (La relació família-escola en temps de pandèmia)

	NOFC/PAI	Entrevista A	Entrevista B	Observacions/PEC	Marc teòric
Eix II. La relació família-escola en temps de pandèmia					
Desigualtats de les famílies			S'ha fet evident que hi ha famílies que estan en situació de desigualtat. Per una banda pel que fa els recursos materials, i per l'altre de desigualtat socials pel que fa les feines dels pares i la disponibilitat horària que tenen per estar amb els seus fills. Hi ha famílies que han hagut de treballar igualment durant tota la pandèmia i els alumnes s'han hagut de quedar sols a casa o bé amb els avis o altres cuidadors. Això també feia que no els podien ajudar massa a fer les tasques escolars durant els confinaments.		muchas familias atraviesan por dificultades económicas, están amenazadas por expedientes de regulación de empleo, sufren los obstáculos de la conciliación entre trabajo y familia, tienen que recurrir a los abuelos y las abuelas que son población de riesgo o conviven en viviendas con determinadas limitaciones, entre otras complicaciones (Muñoz i Lluch, 2020, p. 7)
Entrades i Sortides		Abans tu podies esperar a la sortida de l'escola i parlar amb la mestra. O podies quedar-te parlant amb altres famílies i veure si tenien el mateix punt de vista sobre qualsevol assumpte		Les famílies no poden entrar a l'escola, deixen l'infant a la porta del pati que li pertoca i ell mateix se'n va fins a la seva classe. Només hi ha un mestra a la porta que posa el gel hidroalcohòlic. A la sortida, els infants surten per grups-classe una per una.	
Reunions i Trobades		Tenim una aplicació (TokApp) per a que l'escola ens informi... I les reunions les hem de fer a distància	Moltes coses han passat a ser virtuals: reunions de pares d'inici de curs, reunions trimestrals, consell escolar... També s'han penjat molts més vídeos i fotografies en carpetes compartides amb els pares perquè poguessin veure una mica més la realitat del dia a dia a l'escola	Totes les reunions i trobades amb les famílies es fan a distància, excepte en casos molt específics que es creu oportú fer-les presencials com el cas dels infants NEE entre d'altres	Hurtado (2020): la incorporación de las nuevas tecnologías de la información y comunicación al proceso de enseñanza-aprendizaje, requiere que la escuela realice una transformación desde sus bases; no basta con implementar recursos tecnológicos, se hace necesario que la escuela se reinvente y realice las reformas necesarias para una verdadera cultura digital (p. 183)

<p>Estratègies/Recursos</p>	<p>Durant les èpoques de treball virtual amb els alumnes, ens connectarem amb les famílies de la següent manera: - Educació Infantil i Cicle Inicial: a través de correu electrònic. Les famílies podran fer el retorn de les tasques mitjançant fotos del treball dels seus fills. - Cicle Mitjà i Cicle Superior: s'utilitzarà el Classroom com a plataforma de treball.</p>		<p>Crec que hem implementat noves mesures que han sorgit de la necessitat però que hem vist que potser es poden quedar de cares a altres anys.</p> <p>Aquest curs tot això [borsa pares excursions, comissions AFA realitzen tasques] s'ha perdut una mica a conseqüència de les restriccions de la pandèmia La pandèmia ha sigut una oportunitat per buscar altres maneres que poden funcionar</p>	<p>Organització de les aules: Les infraestructures disponibles s'han modificat. Les aules s'han organitzat per multinivell, així doncs, P3-P4 s'han ajuntat, igual que P5-1r, 2n-3r i 4t-5è. Les aules de 6è no han canviat la seva organització, ja que han prioritzat el pas a secundària, i només han passat a ser tres aules. Això ha provocat que cada curs (P3-P4, P5-1r, 2n-3r, 4t-5è) tingui 5 aules de 20 infants cada una, menys 6è que són 3 classes de 20 infants cada una.</p>	
-----------------------------	--	--	---	--	--

Annex B

Diari de Camp de pràctiques III per fer les observacions corresponents:

- **13/01/2021:** L'escola és acollidora i inclusiva. Inclusiva amb tot el personal: l'equip docent, els infants, les practicants, les famílies, els treballadors externs.... M'hi sento molt a gust.
- **18/01/2021:** Actualment a l'escola funcionen per multinivell. Les organització de les aules s'han modificat per adaptar-se a la normativa actual sobre el coronavirus. Les aules estan distribuïdes així: P3-P4 s'han ajuntat, igual que P5-1r, 2n-3r i 4t-5è. Les aules de 6è no han canviat la seva organització, ja que han prioritzat el pas a secundària, i només han passat a ser tres aules. Això ha provocat que cada curs (P3-P4, P5-1r, 2n-3r, 4t-5è) tingui 5 aules de 20 infants cada una, menys 6è que són 3 classes de 20 infants cada una.
- **21/01/2021:** Les famílies no poden entrar a l'escola, deixen l'infant a la porta del pati que li pertoca (hi ha tres zones d'accés) i ell mateix se'n va fins a la seva classe. Només hi ha un mestra que es va canviant cada dia a la porta que posa el gel hidroalcohòlic. A la sortida, els infants surten per grups-classe un per un, i les mestres no es poden posar a xerrar amb les famílies, ja que a darrera tens un grup-classe esperant per poder sortir.
- **05/02/2021:** Totes les reunions i trobades amb les famílies es fan a distància, excepte en casos molt específics que es creu oportú fer-les presencials com el cas dels infants NEE.
- **24/02/2021:** Avui he vist que els infants NEE tenen una llibreta lila de comunicació expressa, on família i mestres hi escriuen preocupacions, dubtes, incidències que passen per poder ajudar a l'infant en el seu procés d'aprenentatge. Hi ha molts dies que en el cas dels infants més petits s'expliquen s'hi ha fet moltes caques, si no s'ha trobat bé, o bé si el metge ha comentat quelcom important.